

Rolnummer 2322
Arrest nr. 42/2003 van 9 april 2003

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag betreffende artikel 5, tweede lid, van het Strafwetboek, zoals hersteld bij de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen, gesteld door het Hof van Beroep te Gent.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters A. Arts en M. Melchior, en de rechters L. François, P. Martens, R. Henneuse, M. Bossuyt, E. De Groot, L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman en E. Derycke, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter A. Arts,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* * *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag*

Bij arrest van 17 januari 2002 in zake het openbaar ministerie tegen R. Maleve en P. De Moor, waarvan de expeditie ter griffie van het Arbitragehof is ingekomen op 22 januari 2002, heeft het Hof van Beroep te Gent de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schendt de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechterlijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen (*Belgisch Staatsblad* van 22 juni 1999), door gebrek aan retroactieve werking, al dan niet de artikelen 10 en 11 van de gecoördineerde Grondwet van 17 februari 1994, door aan een verdachte vervolgd hoofdens misdrijven - anterieur gesitueerd aan de inwerkingtreding van deze wet - niet de mogelijkheid te bieden het bestaan van een strafuitsluitingsgrond als voorzien door artikel 5 (tweede lid), van het Strafwetboek in te roepen, daar waar deze strafuitsluitingsgrond door verdachten - hoofdens misdrijven gepleegd na de inwerkingtreding van deze wet - wel kan worden ingeroepen ? »

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeschil*

De partijen in het bodemgeschil werden bij beschikking van de raadkamer verwezen naar de Correctionele Rechtbank te Dendermonde en hebben hiertegen hoger beroep ingesteld bij de kamer van inbeschuldigingstelling van het Hof van Beroep te Gent.

De eerste inverdenkinggestelde heeft in schriftelijke besluiten voor de raadkamer, die in hoger beroep werden hernomen, in hoofdorde opgeworpen dat de strafvordering lastens hem niet toelaatbaar is omdat de wetgever in gebreke is gebleven in een overgangsregeling te voorzien in de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen, die zou toelaten dat een rechtspersoon - die zelf niet retroactief kan worden gestraft - niettemin in het strafgeding zou kunnen worden betrokken om de schuldafweging, zoals vervat in artikel 5, tweede lid, van het Strafwetboek, mogelijk te maken. Hierdoor zou die categorie van personen worden gediscrimineerd tegenover de personen die misdrijven hebben gepleegd na de inwerkingtreding van die wet.

Aangezien het antwoord op een prejudiciële vraag strekkende tot onderzoek van de opgeworpen betwisting, door de kamer van inbeschuldigingstelling onontbeerlijk werd geacht en van primordiaal belang bij de beoordeling van het hoger beroep, werd de zaak, wat die inverdenkinggestelde betreft, onbepaald uitgesteld en werd de bovenvermelde prejudiciële vraag gesteld.

III. *De rechtspleging voor het Hof*

Bij beschikking van 22 januari 2002 heeft de voorzitter in functie de rechters van de zetel aangewezen overeenkomstig de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers hebben geoordeeld dat er geen aanleiding was om artikel 71 of 72 van de organieke wet toe te passen.

Bij beschikking van 30 januari 2002 heeft voorzitter A. Arts de zaak voorgelegd aan het Hof in voltallige zitting.

Van de verwijzingsbeslissing is kennisgegeven overeenkomstig artikel 77 van de organieke wet bij op 31 januari 2002 ter post aangetekende brieven.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het *Belgisch Staatsblad* van 16 februari 2002.

De Ministerraad, Wetstraat 16, 1000 Brussel, heeft een memorie ingediend bij op 15 maart 2002 ter post aangetekende brief.

Bij beschikkingen van 27 juni 2002 en 19 december 2002 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest moet worden gewezen, verlengd tot respectievelijk 22 januari 2003 en 22 juli 2003.

Bij beschikking van 19 november 2002 heeft het Hof de zaak in gereedheid verklaard en de dag van de terechtzitting bepaald op 11 december 2002.

Van die beschikking is kennisgegeven aan de Ministerraad en zijn advocaat bij op 20 november 2002 ter post aangetekende brieven.

Op de openbare terechtzitting van 11 december 2002 :

- is verschenen : Mr. O. Vanhulst, tevens *loco* Mr. P. Hofströssler, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;
- hebben de rechters-verslaggevers A. Alen en J.-P. Snappe verslag uitgebracht;
- is de voornoemde advocaat gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de artikelen 62 en volgende van de organieke wet, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

- A -

Standpunt van de Ministerraad

A.1. De Ministerraad geeft allereerst toelichting bij de draagwijdte van artikel 5 van het Strafwetboek, ingevoegd bij artikel 2 van de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen. In een arrest van 3 oktober 2000 (*Arr. Cass.*, 2000, 1485) heeft het Hof van Cassatie geoordeeld dat aan die bepaling - hoewel ze een strafuitsluitingsgrond invoert voor een door zowel een natuurlijke als rechtspersoon gepleegd misdrijf voor wie van hen beiden de minst zware fout heeft begaan en voor zover het misdrijf door de natuurlijke persoon uit onachtzaamheid is gepleegd - geen terugwerkende kracht kan worden toegekend omdat zij onbetwistbaar niet het oogmerk had dat deze strafuitsluitingsgrond toepasselijk zou zijn op misdrijven, gepleegd onder de oude wet.

A.2. In hoofdorde voert de Ministerraad aan dat de prejudiciële vraag steunt op een verkeerde lezing van de toepasselijke wetsbepalingen en derhalve, gelet op de vaste rechtspraak van het Hof, geen antwoord behoeft.

Uit de parlementaire voorbereiding van de wet blijkt de duidelijke wil van de wetgever, uitgedrukt in artikel 5, tweede lid, van het Strafwetboek, om het voordeel van de decumul van strafrechtelijke aansprakelijkheden uit te sluiten wanneer de geïdentificeerde natuurlijke persoon de fout wetens en willens heeft gepleegd. In een dergelijke hypothese kan hij steeds samen met de rechtspersoon worden veroordeeld.

Uit de vordering van het parket-generaal blijkt duidelijk dat de inverdenkinggestelde niet wordt vervolgd voor onachtzaamheidsmisdrijven, maar voor misdrijven die wetens en willens werden gepleegd, zodat toch geen toepassing kan worden gemaakt van de strafuitsluitingsgrond in artikel 5, tweede lid, van het Strafwetboek. Om die reden behoeft de prejudiciële vraag dan ook geen antwoord.

A.3.1. In ondergeschikte orde voert de Ministerraad aan dat de in het geding zijnde bepaling het gelijkheidsbeginsel niet schendt.

A.3.2. Het door de wetgever in artikel 5, tweede lid, van het Strafwetboek gemaakte onderscheid is objectief want gebaseerd op de aard van het gepleegde misdrijf. Behoudens wanneer de natuurlijke persoon een misdrijf wetens en willens heeft gepleegd, kan enkel diegene die de zwaarste fout heeft begaan, worden veroordeeld indien een rechtspersoon uitsluitend wegens het optreden van een geïdentificeerde natuurlijke persoon verantwoordelijk wordt gesteld.

A.3.3. Het gemaakte onderscheid is eveneens pertinent. De wetgever heeft gemeend dat de dader van een onachtzaamheidsmisdrijf zich op een strafuitsluitingsgrond kan beroepen indien de rechtspersoon uitsluitend wegens het optreden van een geïdentificeerde natuurlijke persoon wordt vervolgd, voor zover het de rechtspersoon is die de zwaarste fout heeft begaan. De strafuitsluitende verschoningsgrond kan enkel door een natuurlijke persoon worden ingeroepen indien de mogelijkheid bestaat om de rechtspersoon te vervolgen en te bestraffen.

Indien de wetgever aan de natuurlijke persoon de mogelijkheid zou hebben geboden om zich op de strafuitsluitende verschoningsgrond te beroepen voor misdrijven die zijn gepleegd vóór de inwerkingtreding van de wet van 4 mei 1999, zou dat automatisch de vrijspraak impliceren, aangezien de rechtspersoon hiervoor niet kan worden veroordeeld wegens de niet-retroactiviteit van de strafwet. Het was nochtans de bedoeling van de wetgever om de strafrechtelijke veroordeling van een rechtspersoon mogelijk te maken, niet om die van een natuurlijke persoon te ontwijken. In geval van retroactiviteit zou het gelijkheidsbeginsel geschonden zijn en zouden de belangen van de mogelijke burgerlijke partijen in het gedrang komen, gelet op de automatische vrijspraak.

A.3.4. De maatregel is volgens de Ministerraad ook niet onevenredig met het nagestreefde doel. De wetgever heeft met de wet van 4 mei 1999 dubbele veroordelingen voor onachtzaamheidsmisdrijven willen vermijden en tegelijk willen voorkomen dat een natuurlijke persoon enkel vanwege zijn functie binnen een rechtspersoon wordt veroordeeld. De wetgever heeft geenszins afbreuk willen doen aan de strafwaardigheid van de feiten. Indien hij aan de in het geding zijnde bepaling terugwerkende kracht had verleend, zou hij elk strafbaar karakter hebben ontnomen aan de feiten die door een geïdentificeerd natuurlijk persoon uit onachtzaamheid zouden zijn gepleegd voor zover de rechtspersoon de zwaarste fout heeft begaan.

- B -

De in het geding zijnde bepaling

B.1. De prejudiciële vraag betreft de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen, meer in het bijzonder artikel 2 dat in het Strafwetboek een nieuw artikel 5 heeft ingevoegd, luidend als volgt :

« Een rechtspersoon is strafrechtelijk verantwoordelijk voor misdrijven die hetzij een intrinsiek verband hebben met de verwezenlijking van zijn doel of de waarneming van zijn belangen, of die, naar blijkt uit de concrete omstandigheden, voor zijn rekening zijn gepleegd.

Wanneer de rechtspersoon verantwoordelijk gesteld wordt uitsluitend wegens het optreden van een geïdentificeerde natuurlijke persoon, kan enkel degene die de zwaarste fout heeft begaan worden veroordeeld. Indien de geïdentificeerde natuurlijke persoon de fout wetens en willens heeft gepleegd kan hij samen met de verantwoordelijke rechtspersoon worden veroordeeld.

Met rechtspersonen worden gelijkgesteld :

- 1° tijdelijke verenigingen en verenigingen bij wijze van deelneming;
- 2° vennootschappen bedoeld in artikel 2, derde lid van de gecoördineerde wetten op de handelsvennootschappen, alsook handelsvennootschappen in oprichting;
- 3° burgerlijke vennootschappen die niet de vorm van een handelsvennootschap hebben aangenomen.

Voor de toepassing van dit artikel kunnen niet als strafrechtelijk verantwoordelijke rechtspersoon worden beschouwd : de federale staat, de gewesten, de gemeenschappen, de provincies, de Brusselse agglomeratie, de gemeenten, de binnengemeentelijke territoriale organen, de Franse Gemeenschapscommissie, de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de openbare centra voor maatschappelijk welzijn. »

Die bepaling is in werking getreden op 2 juli 1999, dit is de tiende dag na de bekendmaking van de wet in het *Belgisch Staatsblad* van 22 juni 1999. Zij wordt slechts in vraag gesteld in de mate dat de wetgever aan het tweede lid van die bepaling geen terugwerkende kracht heeft verleend.

Wat de exceptie betreft

B.2. De Ministerraad voert in hoofdorde aan dat de prejudiciële vraag geen antwoord behoeft omdat de inverdenkinggestelde voor de verwijzende rechter niet wordt vervolgd voor onachtzaamheidsmisdrijven, maar voor misdrijven die wetens en willens werden gepleegd, zodat toch geen toepassing kan worden gemaakt van de strafuitsluitingsgrond in de aan het Hof voorgelegde wetsbepaling.

B.3. Het komt in de regel aan de verwijzende rechter toe te bepalen welke rechtsregel van toepassing is op een zaak die voor hem aanhangig is en te beslissen of aangaande die norm een vraag aan het Hof dient te worden gesteld. De partijen voor het Hof vermogen niet de toepassing die de rechtscollages aan artikel 26, § 2, van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof geven, in het geding te brengen.

Ten gronde

B.4. Door in de eerste zin van de in het geding zijnde bepaling te bepalen dat de strafrechter, wanneer hij vaststelt dat een misdrijf niet wetens en willens is gepleegd en tegelijkertijd door een natuurlijke persoon en een rechtspersoon is gepleegd, alleen die persoon veroordeelt die de « zwaarste fout » heeft begaan, heeft de wetgever een strafuitsluitingsgrond ingevoerd voor wie van hen beiden de minst zware fout heeft begaan.

B.5. Het Hof wordt ondervraagd over de bestaanbaarheid van de afwezigheid van terugwerkende kracht van artikel 5, tweede lid, van het Strafwetboek, met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, doordat aan een verdachte die wordt vervolgd voor misdrijven die niet wetens en willens én vóór de inwerkingtreding van de wet van 4 mei 1999 werden gepleegd, niet de mogelijkheid wordt verleend om het bestaan in te roepen van de strafuitsluitingsgrond, waarin die bepaling voorziet, terwijl die strafuitsluitingsgrond wel kan worden ingeroepen door verdachten die na de inwerkingtreding van die bepaling dergelijke misdrijven hebben gepleegd.

B.6. De wetgever heeft niet gepreciseerd of die bepaling met terugwerkende kracht moet worden toegepast, maar de verwijzende rechter sluit zich aan bij de interpretatie van het Hof van Cassatie (Cass., 3 oktober 2000; in dezelfde zin Cass., 26 februari 2002) volgens welke zij geen terugwerkende kracht heeft. Het is in die interpretatie dat het Hof de in het geding zijnde bepaling onderzoekt.

B.7.1. De natuurlijke persoon die wordt vervolgd wegens misdrijven die niet wetens en willens en na de inwerkingtreding van de wet van 4 mei 1999 zijn gepleegd, kan eventueel de bij artikel 2, tweede lid, eerste zin ervan, ingevoerde strafuitsluitingsgrond genieten, omdat die wet voortaan twee mogelijke daders voor een strafbaar feit aanwijst: de natuurlijke persoon en de rechtspersoon voor wiens rekening deze heeft gehandeld. Het is uitsluitend rekening houdend met dat meervoudig daderschap dat de wetgever de cumulatie van de strafrechtelijke verantwoordelijkheden heeft geweerd wanneer het misdrijf niet wetens en willens is gepleegd (*Parl. St.*, Senaat, 1998-1999, nr. 1-1217/6, pp. 10, 11 en 42).

B.7.2. De natuurlijke persoon die wordt vervolgd wegens misdrijven die niet wetens en willens en vóór de inwerkingtreding van de wet van 4 mei 1999 zijn gepleegd en die niet dezelfde strafuitsluitingsgrond kan genieten, bevindt zich in een situatie waarin hij zich niet kan vergelijken met de persoon wiens situatie is beschreven in B.7.1 : het vóór de wet van 4 mei 1999 vigerende recht sloot het meervoudig daderschap uit, vermits de rechtspersonen niet strafbaar waren. Het zou voor het Hof onlogisch zijn te onderzoeken of de wetgever het gelijkheidsbeginsel schendt door aan de natuurlijke persoon, terwijl die alleen strafbaar is, een strafuitsluitingsgrond te weigeren die enkel zin heeft omdat hij een samenloop van verantwoordelijkheid heeft ingevoerd.

B.8. Aangezien de in de prejudiciële vraag vermelde categorieën van personen niet voldoende vergelijkbaar zijn, dient de vraag ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 5, tweede lid, van het Strafwetboek schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet, in zoverre het niet van toepassing is op de feiten gepleegd vóór de inwerkingtreding ervan.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 9 april 2003, door de voormelde zetel, in afwezigheid van de rechters A. Alen en J.-P. Moerman, wettig verhinderd.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

A. Arts